

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, raekoda

Ilmub 10 korda aastas

III aastakäik

Hind 25 senti

Nr. 7

November

1930

Sisu: A. Jsoamm. Korteriküsimus ja korteristatistika. — E. Rosenstrauch. Tulemusi perekonnaseisuseaduse eesmärgi taotlemisel. — Millest kõneldi perekonnaseisuetmetnikkudepäeval.

Korteriküsimus ja korteristatistika.

A. Jsoamm, Tartu linna statistikabüroo juhataja.

Korter, elukoht on inimesele üheks olulisemaks eluvajaduseks. Korteriküsimus on kaasaja linna sotsiaalpoliitilistest küsimustest üheks tähtsamaks. Et saada küsimuse ulatusest ja tähtsusest selgemat ülevaadet, vaatleme lühidalt selle ajaloolist kujunemist, selgitades neid tegureid, mis on tõstnud korteriküsimuse niivõrt oluliselt esile.

Korteriküsimus on sündinud ja arenenud Lääne-Euroopas. Küsimuse tõstsid seal esile mitmesugused sotsiaalsed ja tervishoidlikud pahed, mis pannakse halbade korteriolude arvele. Juba ammu enne maailmasõda avalik arvamine hakkas pöörama tähelepanu tihedalt ehitatud tööstuslikkudele keskkohtadele; juhiti tähelepanu suurele lastesurevusele, mitmesuguste haiguste, eriti tuberkuloosi ja rahiiti kohutavale levimisele, tööliiskihtide kõlblikele langusele jne. Nähti, mida suurem oli korterikitsikus, mida kokkusurutumalt perekonnad elasid korterites, seda enam ka need pahed tulid ilmsiks.

Korterikitsikuse põhjused olid mitmesugused. Vastavalt 19. sajandi majandusteadlastele vooludele varade valmistamine ja jagamine reguleerus erahuvide kokkuleppel, samuti ka linnade korteritega varustamine, mis oli täielikult eraalgatuse käes. Kuna aga kapitalide tung ehitistesse oli väike selleks, et uute korterite ehitamisega katta kiiresti arenevatesse tööstuslikkudesse ja kaubanduslikkudesse keskkohtadesse valgivate rahvahulkade korterinõudmisi, siis korteriolud niisugus-

tes linnades muutusid äärmuseni halbadeks. Korterikitsikus muutus peaaegu kisendavaks eriti neil aegadel, kui tekkis üldine hindade ja eriti ehituskulude tõus, kuna tegelikud palgad ei suutnud pidada sellega sammu. Töötavad kihid olid sunnitud piirama väljaminekuid üüri suhtes ja alandama sellega oma elamismõnustuste tasapinda, mis jällegi peegeldus eeltähendatud pahede näol.

Linnade planeerimine ja laiendamine samuti oli eraalgatuse käes. Eriti tööliklasside linnaosad ehistati tihedasti. Ehitati kõrgeid üürikasarmuid, kus hulgad perekonnad elutsesid tihedasti koos. Nii esteetilised kui tervishoidlised nõuded paistsid tahaplaanile jäetuna. Käesolev, korteriprobleem on täielikult tuletatud neist väärnähtusist, mis tulid seal ilmsiks. Avalik arvamine hakkas reageerima neile olukordadele ja selle tagajärjel tekkis korterireformi-liikumine. Nüüd tekkisid kõik need küsimused ja nõudmised, mida tänapäev väljendatakse terminitega „linna planeerimine“, „ehitustsoonidesse jagamine“, „ehituskruntide muretsemine“ jne.

Maades, kus kõrged ja ülitäidetud üürikasarmud olid valdavas enamuses, tõusis vaidlus üürikasarmu ja Anglo-Saksi väikemaja süsteemi pooldajate vahel. Viimane süsteem, — majakesed kõige enam kolme perekonna tarvis, — leidis üldist pooldamist. Sellega ühenduses tekkis tarviliku ehitusmaa ja maahindade küsimus. Maahindade küsimusele seltsis

ehituskulude küsimus, mille protsendid ja amortisatsioon, s. t. rentabiilsus mängib tähtsat osa üürihinna määramisel. Eraehitustegevus ei suutnud valmistada kiirelt kasvava elanikkonna jaoks küllaldaselt arvul kortereid, kuna erakapital leidis kasutavamaid paigutusvõimalusi mujale kui ehitistesse. See tegi tarvilikuks, et hakati otsima teid võimalikult madalaprotsendilise ehituskapitali muretsemiseks.

Enamus neist probleemidest leidis lahendust seadusandlisel ja administratiivsel teel, näit. linna planeerimine, maa-küsimus, ehituslaen, ehitusmäärused, või jälle puhttehniliselt, näit. ehituskulude vähendamine. Mõnel maal asutati ühistegelisel alusel hulk ehitusühinguid, kelle siht oli kõrvaldada korterikitsikust uute hoonete ehitamise teel seal, kus eraehitustegevus oli mittekülladane ning valmistada eeskujulikke kodusid töölistele. Mõned korterireformi eestvõtjad lootsid, et mitte kauges tulevikus juba eraehitamine asendatakse ühistegeliku ehitamisega. Nende ideaal oli ehitada aedlinna, — koloniisid, milles maa pidi kuuluma kogukonnale, ning iga perekond elaks väikeses, omaette, aiaga ümbritsetud majakeses.

On huvitav praegusel ajal tähendada, et sel ajal korteriküsimuse peatähelpanu oli juhitud peajasjalikult uute elumajade ehitamisele. Olevad majad, kui neid ei olnud vaja lammutada ega uutega asendada sanitaarsetel ja sotsiaalsetel põhjustel, omistasid ainult teisejärgu tähelpanu.

Mõnel maal organiseeriti korteriinspeksioon, teistes maades vaadeldi seda kodanikkude eraellu tungimisena ja lootuti sellest.

Enne sõda oli tegelik korterihäda peajasjalikult suurtes tööstuslinnades. Kortariküsimusest ja korterireformi-liikumisest olid huvitatud aga kõik suuremad linnad.

Sõda viis korterireformi-liikumise, nagu palju teisigi progressiivseid liikumisi täieliku seisakuni. Mitte ainult ehitamine ühistegelikul alusel, vaid igasugune korterite ehitamine katkes sõdivates riikides kõigeiks sõjategevuse kestvuseks. Erapooletutes riikides vähenes ehitustegevus murdosani, võrreldes ennesõjaaegsega.

Põhjused olid mitmesugused. Hulk ehitustöölisi kutsuti sõjaväkke ja kuna linnade ehitustegevus ei olnud otsekohe ühendatud sõjaga, siis vähesed jäid maha.

Ehitusmaterjal tarvitati suuremalt osalt sõja tarveteks. Mõnes riigis vaadeldi ehitusmaterjali kui otsekohest sõjatarvet ja pandi valitsuse kontrolli alla. Neil samadel põhjustel mõned riigid otsekohe takistasid ehitamist, et hoida tööjõu ja materjalide eemaldumist sõjatarvetest. Veel raskemalt, kui tööjõu ja materjalide kaotus, mõjus ehitustegevusele kapitalide kaotus. Kapitalid olid paigutatud sõjatööstustesse, mis töötasid hoogsalt ja andsid suuri kasusid. Peaaegu kõigis riikides ehitustegevus oli viie aasta jooksul peaaegu soigus, samuti ei parandatud ka kõdunevaid maju.

Need asjaolud andsid korteriprobleemile uued sihid. Katsed parandada korteriolusid pidid andma ruumi kategoorilisele kõlbulikkude elamisruumide juurde-muretsemise vajadusele.

Umber teisel ja kolmandal sõjaaastal tuli ilmsiks asjaolu, et korterinõudmine, mis sõja algul küll langes, vaatamata sõjategevusele, siiski kasvas. Põhjusteks siin oli sõjapõgenikkude ja emigrantide valgumine linnadesse ja suurenev maa-elanikkude rändamine linnadesse ja sõjatööstuse keskkohadesse. Sõda puhkes ajajärgul, kus korterite tagavara oli niigi juba mitteküllaldaseks saamas. Sõda kiirendas kriisi, arendas selle intensiivsust ja andis talle niisuguse kuju, mis tegi ta kõigetõsisemaks pealesõja sotsiaalseks ja majanduslikuks probleemiks. Sõda mõjutas mõlemat, nii korterinõudmist, kui pakumist.

Esimese pilguga võiks paista loomulikuna, et rahvastiku absoluutne vähenemine paljudes maades otsekoheste ja kaudsete sõjakaotuste mõjul pidi vähendama ka korterikitsikust. Sellele väitele peab aga kohe tähendama, et määravaks teguriks siin on leibkondade arv, mitte sündivuste ja surevuste arvud. Sõja mõjul leibkondade suurus vähenes, mitte nii suurel määral aga nende arv. Sõja algul ka leibkondade arv vähenes küll ja sellega ühes ajutiselt ka korterinõudmiste arv. Paljude sõttakutsutud meeste majapidamised ühendati teistega, noored abielupaarid sageli otsustasid asutada omaette majapidamist alles peale sõja jne. Selle kõrval olid aga ka teistsugused rahvaliikumised: välismail elanud perekonnad pöördusid tagasi kodumaale, põgenikud laastatud maaaladelt kogusid linnadesse, sõjatööstuse areng tõmbas suured

hulgad põllutöölisi linnadesse ja tööstuskeskkohtadesse. Sel viisil arenes juba sõja teisel poolel üldine korterikitsikus.

Peale sõjategevuse lõppemist algasid aga uued suured rahvahulkade liikumised, mis tõstsid korterikitsikuse katastroofiliseks. Sõdurite, sõjavangide ja interneeritute tagasitulek, emigratsioonid ja opteerimised panid uusi suuri rahvahulkasid liikuma. Lisateguriks siia juurde tuli veel abielude arvu äkiline tõus, nagu seda ennegi nähtud sõdade järele. Seejuures endiste põllutöölise maale tagasivalgumine ei edenenud pea sugugi. Leibkondade arv, kes otsisid kortereid, tõusis niiviisi äärmiselt suureks.

Niiviisi tekkis pealesõjaaegne korterikriis ja korteriviletsus, mille tagajärjed ulatavad kaugele nii tervishoidlisel kui kõlblisel ja rahvastuspoliitilisel alal.

On selge, et elamine ilma korraliku omaette korterita, s. o. kokkusurutult paljude teiste isikutega, täiskasvanutega ja igas vanuses ja mõlemist soost lastega, olgu need siis omaksed, sugulased või võõrad, mõjub terviseliselt halvasti. Selle juures on ruumide ülitäidetuse tagajärjel rikutud õhk ja auramised võrdlemisi väiksed nende tagajärgedega, nagu verevaesus, levinev rahiit ja teised lastehaigused. Veel halvem on oma väljakäigukoha ja omaette keeduvõimaluse puudumine. Niisugustes olukordades ei saa küllaldaselt hoolitseda ei toitluse, kehapuhtuse ega pesupesemise eest. Dr. Willführ kirjutab: „Tuberkuloosi kõrval peame nägema rahiiti kui raskeimat ja tõsiseimat korteriviletsuse tagajärge. Tuberkuloosivastane võitlus, mis ennesõda tegi hiilgavaid edusamme, on korterihäda läbi palju kannatanud“.

Korterihädest tingitud tervishoidliste hädaohutude kõrval seisab samale algpõhjusele võlgnev laialiste rahvakihtide, eriti kasvava noorsoo kõlbline lagunemine. Korterikitsikuse juures on igapäevane nähe, et pooltäiskasvanud lapsed kahe- ja kolmekesi jagavad üht ja sama magamisaset sugude vahel vahet tegemata. Mõlemast soost täiskasvanud magavad ühes toas. Niisuguses olukorras kõlblus- ja alimentatsioonprotsesside arv kasvab kohutavalt, levinevad suguhaigused.

Korterihäda toob kaasa erilise haiguse, n. n. „korteripsühoosi“. See saab kuulmatuks piinaks ruumides, kus elanikud elavad kokkusurutult, viib naeruväär-

setel põhjustel alalise nägelemiseni ja ägedate tülideeni, mitte ainult võõraste vahel vaid ka abielurahva ja omakste hulgas, mitte ainult lihtrahva seas, vaid samuti haritud kihtides. Isiklikkude haavamiste ja protsesside suur protsent, ähvarduste, sundimiste ja kehavigastuste suur suhtarv eriti sugulaste vahel käib korterihädaga kaasas. Korterihädaga on seletatav ka pealesõjaaastate suur abielulahutuste suhtarv.

Rahvastuspoliitilisel alal tulevad ilmsiks korterihäda tagajärjed eriti noorte abielupaaride juures. Kui nad peavad elama möbleeritud tubades, siis neil on hirm lapse eest, kuna sel põhjusel korteri võidakse ütelda üles. Noorte emade häda, kes iga tilga kuuma vee pärast, mis vajatakse lapsele, peavad käima ja paluma, kuna pole oma kööki kus keeta ja pesta, on üks põrutavamatest peatükkidest korteriviletsuse kirjeldustes. Korterihäda sunnib lastest hoiduma ning langeb sündivus, mille rahvastuspoliitiline tähendus tuleb ilmsiks alles aastate järele.

Tähtsamaks sammuks korteriviletsuse vastu võitlemisel on tegeliku olukorra kindlakstegemine. Oluliseks abinõuks igasuguste paranduste jaoks korteripoliitika alal on korteristatistika, mis avastab haiged kohad korterioludes ning annab pildi üldisest olukorrast.

Enne sõda korterite üleskirjutamine langes harilikult kahte ossa: ühelt poolt loeti asustatud kortereid, teiselt poolt tühjaltseisvaid. Korterilugemised kuulsid ammust ajast kogukondliku statistika raudvara hulka. Laiaulatuslikud korterilugemised viidi läbi harilikult pikemate vaheaegade järele. Tühjade korterite lugemist toimetati suurlinnades peaaegu iga aasta. Viimased olid ehitustegevusele väga heaks orienteerumisvahendiks. Sõja algusest saadik ei ole tühje kortereid enam loetud, sest viimaseid peaaegu ei ole, rääkimata n. n. Hasse-reegli järele vajalikust 3%-lisest tühjade korterite reservist. Pealesõja korteriuuringud pidid kohalduma muutunud olukordadele. Kõik inimesed on mahutatud korteritesse. Nüüdisaja korteristatistika ülesanne on teha kindlaks, *kuidas* nad on mahutatud. See oli küll ka ennesõja korteristatistika ülesanne, aga praegune paljude leibkondade kooselamine ühes korteris mida varem ei olnud, sunnib ka korteristatistikat valima uusi meetodeid, et heita valgust neisse

komplitseeritud vahekordadesse. Mitmeid perekond-leibkondi ühes korteris oli enne sõda võrdlemisi vähe, enamalt jaolt oli perekondadesse võetud ainult allüürnikke ja magamisasemeüürnikke. Nende muutunud olukordade mõjul ei saanud enam endiselt võrdsustada korterit leibkonnale ja perekonnale, kui taheti õieti kirjeldada korteriolusid. Korterite lugemise tehnilise läbiviimise juures ligemalt peatamata vaatleme, missugustest vaatepunktidest korteristatistika kirjeldab korteriolusid.

Uuringud korterite asendi, suuruse, mõnususte, elamistiheduse, seeselamiskestvuse ja üürihinna kohta ulatuvad tagasi kuni 19. sajandi keskele. Samuti on mitmekülgse käsituse osaliseks saanud leibkondade koosseis. Nendest seisukohtadest vaadatuna, korteristatistika andis kujuka pildi üldistest korterioludest.

Sama suur kui oli huvi korteriolude vastu kirjeldava loomuga vaatepunktidest ja elanikkude seemise struktuuri vastu, sama vähe on statistilistes ringkondades tähelepanu pööratud küsimusele, kelle käes on korterid, missugused ühiskondlikud kihid on seal esitatud ja kuidas on kujunenud muud elamisolud nendes mitmesuguste ühiskonnakihtide poolt asustatud korterites. Sotsiaalse seisukoha või elukutse kindlakstegemine peaks olema sel põhjusel esimese järgu ülesanne, ilma millise lahendamiseta terve korteristatistika ühiskonnaõpetuse seisukohast peaks tunnistama mitterahuldavaks (G. Thirring). Korteriolude läbiuurimine leibkonnapea või korteripidaja elukutse või sotsiaalse kihituse järgi on, võrreldes muu korteristatistikaga, alles vähe arenenud ja harva kultiveeritud sotsiaalstatistika ala. Juba paljude aastakümnete jooksul arendatud deskriptiivse korteristatistika kõrval, mille olemuseks on korterite väliste tunnuste ja nende kokkukuuluvuse uurimine elanikkude koosseisu ja arvu järgi, Budapesti statistilise ameti juhataja dr. G. Thirring soovib nimetada seda statistilise teaduse osa, mis laiendab neid uurimusi sotsiaalsele alale ja mis korteristatistika ülesehitab elanikkonna sotsiaalse kihituse põhjal, *korterisotsiograafiaks*.

Kui me mõistame korterisotsiograafia all rahvastiku sotsiaalsele kihitusele rajatud korteristatistikat, siis peaks siit järeldama, et see statistilise uuringu liik peaks

võtma arvesse kõiki neid vaatepunkte, milliste lahendamist korteristatistika seni on taotlenud, sest see paistab loomulik, et kõik korteristatistika üksikasjad, millede uurimine on tarvilik terve rahvastiku huvides, on ka üksikute sotsiaalsete kihitide jaoks tähtsad. Kuigi see on teoreetiliselt õige, siiski pole kõigil korteristatistika vaatepunktidel rahvastiku sotsiaalsete suhete valgustamisel ühesugust tähendust ja ka tehniliselt see oleks vaevalt läbiviidav. Korteristatistika ulatub tegelikult paljudele niisugustele asjaoludele, mille selgitamine, kui puhas olukordade kirjeldamine, on tarvilik, mis aga annavad elanikkonna sotsiaalsest olukorrast ja kihitusest vähesel määral pildi (näit. korteri asend majas).

Korterisotsiograafia mõõduandvateks vaatepunktideks jäävad korteri suurus, mõnusused, elamistihedus, leibkonna koosseis, korteris elamisaja kestvus ja üürihind, — vahekorrad, mis valgustavad mitmesuguste ühiskonna kihtide vahesid selgemini.

Korteri suurus on esimene vaatepunkt, millest lähtub korterikirjeldamine. Korteri suurus määratakse kas tubade või eluruumide arvu järgi.

Korteri varustus kõrvalruumide ja mõnusustega on eriti korteris asuva leibkonna jõukama või kehvema elamisviisi näitaja. Siin arvestatakse esijoones kööki (siin küll kaks üksteisest äärmiselt erinevat korteritüüpi, kas äärmine kehvus või suur luksus), vannituba, klosetti, eestuba, teenijatuba.

Elamistiheduse suhtes iga korteristatistika eraldab korterid liikidesse nendes elutsevate inimeste arvu järgi. Elamistiheduse kraad mitmesuguste seltskonnakihtide juures on kui elamismõnususe koefitsient ja teataval määral jõukuse näitaja.

Juba amuugi on pööratud suurt tähelepanu kooselamise viisile ja leibkonna koosseisule. Korterisotsiograafilisest vaatepunktist siin on raskuspunktiks kindlaks teha, kuidas puhtad või homogeensed (ainult perekonda kuuluvaid isikuid sisaldavad) leibkonnad ja heterogeensed (ka võõraid isikuid sisaldavad) leibkonnad suhtuvad, missugusel viisil ja kui suurel määral on võetud perekondadesse võõraid isikuid.

Korterisotsiograafia ülesanne on anda mitte ainult üldpilti linnast tervikuna,

vaid kirjeldada ka vähemate topograafiliste üksuste kaupa. Selle kaudu pääseb lähemale küsimusele, kuidas on kujunenud elamisolud, jõukus ja sotsiaalne struktuur üksikutes linnaeriosades.

Peale kutsealade järgi vaatlemise korterisotsiograafia püüab kirjeldada korteriolusid ka ühenduses demograafiliste vaatepunktidega. Neist on tähtsamad leibkonna koosseis soo, vanaduse, perekonnaseisu, rahvuse ja usu järele.

Eesti linnades korteriolud ei ole kunagi jõudnud Lääne-Euroopa korteriolude tasapinnani, kuna siin alati on olnud domineeriv 1—2-toaliste väikekorterite arv. Ka siin korteriküsimus muutus pealesõja-aastatel aktuaalseks. Peale Vabadussõda ähvardava katastroofilise korterikriisi pehmendas Eestis maareform, mis juhtis suure hulga elanikke maale. Sellegipärast tekkis suuremates linnades korterikitsikus ja korteriviletsus.

Et tuua selgust korteriolude küsimusse, teha kindlaks korterikriisi ulatust, jõuda võimalust mööda selgusele tarvisminevate uute elukorterite arvu kohta, selleks korraldati Tallinnas 1926. a. ja Tartus 1927. a. kruntide, majade ja korterite lugemised. Need lugemised viidi läbi ühesugustel põhimõtetel ja ühesuguste küsimislehtedega. Siin tehti selget vahet leibkonna- ja ehituskorterite vahel. Ehituskorterid, — ruumid ja ruumide kogud, mis asuvad ühes hoones ja moodustavad ühise terviku, olles ühendatud ustega või seesmistest treppidega ning mis hoone ehitamisel olid kavatsatud üheks korteriks.

Leibkonnakorter, — ruum, või ruumide kogu, mida tarvitatakse ühe majapidamisühiku, leibkonna poolt tegelikult seeselamiseks. Loeti seejuures nii leibkonna kui ka ehituskorterid, tegelikku olukorda arvestades, tuli aga lähtuda leibkonnast. Leibkonnaks loeti ühise majapidamisega isikute kogu, kes asusid ühises korteris, samuti üksikisikud, kellel omaette majapidamine. Seejuures tehti vahet korteripidaja-, all-, nurga- ja magamisasemeüürnikkude leibkondade vahel. Allüürnikuks loeti seda, kes üüris üürnikult viimase korteri sees ühe või mitu eraldi ruumi; nurgäüürnikuks seda, kes koos üüritajaga tarvitas viimase korterit või osa sellest; magamisaseme üürnik tarvitas korterit ainult magamiseks.

Iga leibkonna kohta täideti leibkonna-leht, mis sisaldas andmeid leibkonna pea kohta, üürivahekordade, üüriraha, korterisuuruse, -mõnusus, -korralikkuse ja kõrvalruumidega varustuse kohta ning leibkonna koosseisu üle.

Andmete kokkuvõtmisel on peetud silmas kõiki korteristatistika vaatepunkte. Korterite suuruse mõõdupuuks võeti nii tubade arv kui ka põranda pindala ja brutto-õhumaht. Selle järele on ka korteri koormatus väljendatud elanikkude arvuga ühe toa kohta, kui ka ühe isiku päale tuleva õhumahu ning põrandapinna järele, mis eriti tervishoidlisest vaatepunktist on oluline. Korteritervishoiu seisukohast uuriti läbi õhuvahetuse ja valgustuse küsimus korterites. Tartus võeti erilise vaatluse alla veel õpilastega ja üliõpilastega korterid. Tallinna andmed on võetud kokku 9., linnajagudele vastava allüksuse järgi. Tartu andmed koostati 16. statistilise, sanitaar-topograafilisel alusel kujundatud raiooni järgi.

Tartu korteriuuring, väljudes sotsiograafilisest seisukohast, tegi peale selle osa kokkuvõtteid leibkonna- ja elukutset arvessevõttes. Kutsealad on liigitatud järgmiselt:

1. Majaomanikud ja töösturid.
2. Ainult majaomanikud.
3. Väikeettevõtjad ja käsitöölised (isetöötavad).
4. Töölised ja teenijad.
5. Meistrid, õppinud töölised ja kutseõpilased.
6. Ametnikud.
7. Vabakutselised.
8. Õpilased ja üliõpilased.
9. Kostiliste pidajad.
10. Kodune majapidamine.
11. Töövõimetud.
12. Muud.

Niisuguse kutseliigituse juures on esitatud statistiliste raioonide järele andmed korteri suuruse ja koormatuse, korteri kasutusviisi, leibkondade suuruse, koosseisu ja laste arvu järele.

Soovides igakülgset ja põhjalikult valgustada Tartu sotsiaal- ja korteriolusid, Tartu linnavalitsus saadab veel käesoleval eelarveaastal avalikkuse ette eriteadlaste poolt pikemates artiklites käsitatud Tartu 1927. a. korteriuuringu andmed. Teos, mis saab orgaaniliseks lülks

Koguteos „Tartuga“ alustatud Tartu linna kirjeldamisele, püüab saada sotsiograafiliseks ja tervishoidlis-statistiliseks monograafiliseks uurimuseks, millel käsitus-

probleemide ja -meetodite seisukohalt peaks olema üldtähtsus sotsiaal- ja koriterolude, linna- ja korteritervishoiu küsimuste edaspidisel käsitamisel.

Tulemusi perekonnaseisuseaduse eesmärgi taotlemisel.

E. Rosenstrauch, Tallinna perekonnaseisu-ametnik.

Perekonnaseisuseaduse vastuvõtmisest riigikogu poolt on möödunud ligi 5 aastat. Tegelikus elus seda on käsitatud üle 4. aasta. See ajajärk on küllaldane seks, et heita pilku tehtud tööle ja teha mõningaid kokkuvõtteid seaduse tegelikest tulemusist. Nende aastate kogemused võivad juba teatud määral vastata küsimusele — kas perekonnaseisuseadus on otstarbekohane ja täitnud talle pandud lootused.

Omalajal seaduse ümber laineid löönud tuuled ning tormid on ajajooksul vaibunud, olukord on muutunud enam-vähem normaalseks ja selle tõttu mõnelt poolt võib tunduda liigsena selle küsimuse üleseadmine. Kuid, et perekonnaseisuametnik, kui seaduse käsitaja peab olema teadlik tagajärgedes, mis on saavutatud senise tööga, siis pole ülearune teha mõningaid kokkuvõtteid ning kaalutlusi.

Perekonnaseisuseaduse eesmärgiks oli esiteks, teostada põhiseaduse seda normi, mis käsitab südame- ja usutunde vabadust. Selleks oli vaja eraldada kaks omaette asja — seaduslik akt ja vaimulik talitus. See teostati perekonnaseisuametnikkude instituudi ellukutsumisega. Teiseks see nägi ette vabariigi kodanikkude perekonnakirjade sisseseadmise ja pidamise omavalitsusis.

Enne selle reformi maksmahakkamist, nagu teada, perekonnaseisumuudete registreerimise alal olid tegevad peamiselt vaimulikud. Kiriklike registreerimiskohti oli 377, kodanlike ainult mõnes suuremas linnas — kokku 4. Suhteliselt konfessioonide järgi oli ev.-luteriusu koguduste vaimulikke 77,3%, apostliku õigeusu — 19,4%, kuna ülejäänud 3,3% langes teiste vähemate koguduste vaimulikele ja kodanlikele registreerimiskohile. Perekonnaseisuseaduse maksmahakkamisega see pilt muutus sootuks. 1927. aastaks uus perekonnaseisuametnikkude võrk on

juba kujunenud. Tuli juurde omavalitsuste perekonnaseisuametnikkond, kuna osa vaimulikest jäi kõrvale. 1. aprilliks 1930 üle riigi oli üldse 684 perekonnaseisuametnikku. Neist 445 omavalitsuste perekonnaseisuametnikku, 123 ev.-luteriusu kog., 115 apostliku õigeusu ja 1 juudi koguduse perekonnaseisuametnik-vaimulik. Suhteliselt omavalitsuste perekonnaseisuametnikke on 65,0%, vaimulikke — 35,0%. Perekonnaseisuametite-võrk on kasvanud seega peaaegu kahekordseks ja sellel on see paremus, et perekonnaseisumuuteid registreerivad asutised on toodud rahvale lähemale. Seda soodustust teavad hinnata need, kellel registreerimistoimingu või vähemagi dokumendi saamiseks varem on tulnud käia vahel kümneid kilomeetreid, kulutades selleks hulga raha ning aega. Nüüd aga asjaajamine on märksa hõlpsam.

Seaduse ilmumisel võis kuulda arvustavaid märkusi uute põhimõtete ja olukorra vastu, mis pandud maksuma perekonnaseisuseadusega. Püüti väita, et perekonnaseisumuudete registreerimine omavalitsusis pole meie rahva enamusele vastuvõetav ja perekonnaseisuseadusele ennustati pankrotti. Aeg on aga näidanud, et need väited ja ennustused on osutunud ekslikeks, meie rahvas oskab hinnata maksmapandud uut korda. Oma perekondlikes sündmusis ta ei tee riiki ja kirikut teineteisest olenevaiks, vaid suhtub vääriliselt nii ühele kui teisele.

Usuliste talituste arv sünni, abieliu ja surmajuhtumi puhul pole kirikuis palju vähenenud, küll aga ametlike registreerimiste arv. Nii 1927. aastal registreeritud 44.677. perekonnaseisumuutest registreeriti omavalitsusis 25.095, ehk 56,1%, perekonnaseisuametnikkude-vaimulikkude juures aga 19.582, ehk 43,9%.

1929. aastal registreeringute arv omavalitsusis tõusis juba 60,4%.

Toimingute üldarv sündide, abielude ja surmajuhtumite registreerimise alal viimaseil aastail on kasvanud järjekindlalt. 1927. aastal üle riigi oli üldse 44.677 registreeringut, 1928. aastal — 44.833 ja 1929. aastal — 47.393, seega kolme aasta jooksul registreeringute arv on kasvanud üldse 2700. registreeringu võrra. Omavalitsusis selle aja jooksul registreeringute arv kasvas aga 3.564. registreeringu võrra, kuna perekonnaseisuametnik-vaimulikkude juures see vähenes 906. võrra.

See tõendab, et enamus kodanikest eelistab registreerida oma perekonnaseisumuuteid omavalitsusis.

Kui peaks leiduma veel neid, kes tahavad eitada perkeonnaseisuseaduse otstarbekohasust ja ülistada endist olukorda, siis rahvaenamuse — 60% — tahte väljendus on küllalt mõjuvaks argumendiks perekonnaseisuseaduse kasuks, tõendiseks, et omavalitsuste perekonnaseisuaemetite loomisega on tabatud rahvaenamuse tahet. Sellega tuleb arvestada ja pühendada rohkem tähelepanu omavalitsuste perekonnaseisuaemetite kujundamisele ka väliselt, et kõikipidi väärikalt seista rahva teenistuses ja süvendada kodanikkude poolehoidu nende vastu igakülgselt.

Aktide registreerimiste kõrval vundamentaalse tähtsusega osaks perekonnaseisuseaduses on perekonnaregister. See peatükk on lahendanud selle ebamäärase olukorra, mis valitses seni kodanikkude üldperekonnaregistri alal.

Igapäevane elu nõuab kodanikelt alaliselt perekonnaseisu tõendavaid dokumente. Ametlikult sellaseid registreid peeti varem ainult ev.-luteriusu kogudusis ja sealgi mitte täielikult. Sagedasti, et teha kindlaks perekonnaseisu, dokumente tuli hankida mitmest kogudusest. Eriti raske ning otse väljapääsmatu oli olukord neil, kes ei kuulunud ühessegi kogudusse, või olid kuidagi jäänud sealt eemale. Ametlikkude asjade lahendamiseks kodanikud pidid sagedasti alluma survele ja astuma koguduse liikmeks, kuhu nad muidu poleks läinud. Perekonnakirjade koostamisel kogudusis polnud alati aluseks ka küllalt usaldusväärsed algdokumendid. Paljud hiljem antud väljavõtted näitavad, et kande aluseks on olnud suusõnaline teadaanne või isikutun-

nistis, seetõttu need igakord ei täitnud oma ülesannet. Teisest küljest ka riigi ja omavalitsuste seisukohalt perekonnaseisuseadus lahendas olukorra. Üldperekonnaregistri sisseseadmise vajadust on rõhutatud mitmelt poolt. Nii enne perekonnaseisuseaduse ilmumist 22. oktoobril 1925, seaduse aruandja Riigikogus O. Gustavson tähendab „Vabas Maas“ nr. 245 artiklis — „Miks on kiire perekonnaseisuseadusega?“ järgmist: „Perekonnaseisuseaduse esimene peatükk — üldmäärused — fikseerib eelkõige põhimõtte, et iga Eesti vabariigi kodaniku kohta perekonnakirju peetakse vastavas linna-, alevi- või vallavalitsuses kodaniku alalise elukoha järgi.“ Siis — „need paragrahvid määravad peale muu ühelt poolt meie perekonnaseisuregistratuuri territoriaalüksused (omavalitsused), teiselt poolt need kahesugused ülesanded, mis perekonnaseisuaemetnikkude peale langevad: aktide kokkuseadmine ja perekonnakirjade pidamine. Seda viimast tuleb mõista nõnda, et perekonnaregistreid pidama hakatakse mitte ainult nende kodanikkude kohta, kes seaduse maksmahakkamise ajast peale oma perekonnaseisumuuteid ametniku juures registreerivad, vaid et perekonnaregistrid sisseseatakse kõigi olemasolevate kodanikkude kohta.

Vastasel korral jääksid tänapäeva perekonnaregistrid enam kui poolikuks ja suudaksid omavalitsusile nende praktiises töös pakkuda täisväärtuslikku põhimaterjali alles uue sugupõlve tekkides. Registri soetamise tarvet kõikide kodanikkude kohta pooldasid üldkomisjonis nii omavalitsuste kui ka vallasekretäride seltsi esitajad, juhtides tähelepanu sellele, millises võimatus seisukorras tänapäev meie omavalitsused elanikkude üldnimekirja suhtes.

Tähtaegade määramine tähendatud töö läbiviimiseks jäeti siseministeeriumi hooleks. Arvati, et see töö on teostatav 4—6. kuu kestel. Seejuures tuleb tarvitada eestkätt muidugi kirikuraamatuid ja teiste vastavate ametasutiste algallikaid. On see aga võimatu mõne isiku suhtes, siis dokumentide puudusel tarvilikke andmeid võidakse tõestada vähemalt kahe usaldusväärse tunnistajaga (§ 6).“ Seda mõtet on pooldanud ka K. Päts, väljendades riigikogu kõnetoolilt vaidluste puhul kirikuraamatute riigile kuuluvuse kohta, et: „Nii kaua, kui korraldamata perekon-

naregister omavalitsusis, on perekonna-seisuseaduse käsitlemine raske, tehtud töö on poolik.“

Neist autoriteetseist väljendusist kui ka siseministeeriumi ning teiste asutiste seisukohast võib järeldada, et perekonnaregistrite korraldamine omavalitsusis on hädavajalik mitte ainult kodanikkude tar- vete rahuldamiseks, vaid eeskätt riigi huves. Tähtsal määral sellele toetuvad riigi kui ka omavalitsusasutised. Perekonnaregister peab osutama baasiks mit- mele tähtsale riiklikule kavatsusele ja korraldusele, nagu seda on elanikkude re- gister, hääleõiguslike kodanikkude register, tulumaksujate, kaitsevæ- kohuslaste, kooliealiste laste nimekirjad jne. Minnes välja sellest, oli ka seaduse andjate mõte, viia ellu kiire korras sea- dust täies ulatuses ja kõrvaldada kõik raskused, mis takistavad seda.

On see eesmärk saavutatud tegelikult elus?

Niipalju, kui võimalik oli saada and- meid, käesoleva ajani, omavalitsusis on korraldatud perekonnakirju umbes 210.000. elanikule. Lehekülgi üksikute aastate järgi on avatud järgmiselt: 1926. aastal umbes 9.000, 1927. aastal umbes 27.000, 1928. aastal umbes 64.000, 1929. aastal umbes 75.000 ja 1930. aasta I pool- el umbes 35.000.

Seega umbes $\frac{1}{5}$ vabariigi kodanikest perekonnakirjad on korras. Praeguse olukorra ja nende tingimuste juures, mis on maksivad dokumentide hankimisel, seda arvu tuleb pidada küllalt suureks. Kui perekonnakirjade korraldamine edeneb praeguses tempos, siis kuluks veel umbes 20 aastat, kuni kõik kodanikud kantakse perekonnaregistrisse.

See pikale venitamine on aga kahju- lik riiklikust seisukohast, ja seda pole näinud ette ka seaduseandjad.

Perekonnakirjade korraldamise kiirus- tamise vajadust on rõhutanud mitmel pu- hul omavalitsused, kui ka avalik arva- mine. Ühenduses sellega siseministee- rium pöördus 1927. aastal Maavalitsuste ja Linnadeliidu juhatuste poole, paludes esitada kavu ja kalkulatsioonid kulude kohta, kui teostada perekonnaregistri sisseseadmist täies ulatuses kõigi koda- nikkude kohta. Selle peale Maavalitsuste- liit teatas, et minnes välja perekonnakir- jade tungivast vajadusest, Maavalitsused on valmis seadma sisse perekonnakirju

tasuta. Sellele vallasekretärid pühendak- sid nädalas 2 päeva ja 2. aasta jooksul kõigis valdades jõutakse korraldada pere- konnakirjad. Linnadeliit korraldas lin- nus ja aleveis vastava ankeedi, mille põh- jal seati kokku ja saadeti siseministee- riumile kava, millega perekonnakirjade kor- raldamine linnus ja aleveis maksaks kes- miselt 20 senti elaniku kohta (suuremais linnus rohkem, kuna väiksemis ja ale- veis vähem). See töö teostatakse 6. kuu jooksul, väljaarvatud Tallinn, kus oleks kulunud aega 1 aasta. Linnadeliit aval- das ühtlasi arvamist, et perekonnakirjade sisseseadmine kõigile kodanikele on väga tarvilik. See oleks aluseks kavatsetavale elanikkude üldregistrile, — hääleõiguslik- kude kodanikkude nimekirjule, tähtsaks vahendiks Hoolekande ja teiste laiaulatus- liste seaduste käsitlemisel. See, kui riik- liku iseloomuga töö, peaks sündima riigi kulul. Kuna linnade ja aleveite elanikke on kokku umbes 330.000 ehk $\frac{1}{4}$ kogu rah- vast, perekonnaregistrite üldine sissesead- mine kõigile maksaks ainult 66.000 krooni.

Neile ettepanekuile ning kavadele pole aga kahjuks tulnud tänapäevani soovitud vastust. Küll võib aga lugeda „Posti- mehest“ nr. 258 — 23. septembrist 1927 — siseministeeriumi tookordse peasekre- täri avaldist ajakirjanikele, milles regist- rite sisseseadmist peetakse küll soovita- vaks, kuid leitakse, et selle teostamine lühikese aja jooksul oleks kodanikele tü- llik ja seotud liiga suurte kuludega. Ja nii perekonnakirjade üldine sisseseadmine lähema aja jooksul on maetud kalevi alla.

Seevastu 1. detsembril 1927 pandi maksma määrus osaliseks perekonnakir- jade korraldamiseks. Selle süsteemiga riigikassa vabanes küll 66.000 kr. ühe- kordsest kulust, kuid teisest küljest kahju, mis tekib poolikust tööst, on kaudselt mitu korda suurem, kui ülalmainitud summa.

Mis praeguse olukorra juures veel ebaloomulikuks nähteks ja pidurdavaks teguriks perekonnakirjade korraldamisel, — on kodanikkude maksustamine kiriku kasuks kirikust väljaantavate dokumen- tide nõutamisel. Perekonnakirjade kor- raldamise aluseks on eeskätt endised ki- riklikud meetrikad ja personaalraamatud. Suuremalt jaolt need kuuluvad vaimulik- kude valitsemisele ja vabariigi valitsuse määrustega väljavõtete saamine neist on pandud kõrge maksu alla. Varem ühe väljavõtte hinnaks oli 25 senti, hiljem

aga kõrgendati see neljakordseks. Lisaks teatise hinnale tulevad veel posti- ja kantseleikulud, nii et üks väljavõte maksab kodanikule keskmiselt 1 kr. 50 senti. Praktika on näidanud, et kolmeliikmelise perekonna erilehekülgede avamiseks perekonnaregistris on tarvis keskmiselt 3 sellast väljavõtet. Seega kulud 4 kr. 50 s. ühe isiku erilehekülje avamine maksab kodanikule keskmiselt 1 kr. 50 s., millest 50 senti läheb posti- ja kantseleikuludeks, kuna tervelt 1. krooni teenib kirik. See on viis korda rohkem, kui on arvestatud tegelikud kulud perekonnakirjade korraldamisel Linnadeliidu kalkulatsioonis. Sealjuures vaimuliku töö, mis piirdub ainult teatise väljakirjutamisega, on palju väikesem, kui omavalitsuse perekonnaseisuametniku oma dokumentide koostamisel, sissekandmisel ja lisatoimetise korraldamisel.

Kui eeldada et meie rahva arv püsib 1.000.000, töötades praeguse süsteemiga ja tingimusil, loodame 20. aasta pärast jõuda lõpule perekonnaregistri sisseseadmisele. Sellele arvule iga aasta tuleb juurde keskmiselt 18.000 erilehekülge vastündinute kohta, 1950. aastaks saaksime seega perekonnakirju 1.500.000 kodanikule. Kuna vastündinute kandmine perekonnaregistrisse ei kuulu maksustamisele, see teostub automaatselt sünniakti põhjal, samuti ka kanded kodanikel olevate dokumentide ja protokollide põhjal ja arvestades, et ümmarguselt 1.000.000 kodanikul tuleb maksta kirikule oma perekonnakirjade korraldamise eest vähemalt 1 kroon (meetrikatega see läheb kallimaks), siis perekonnakirjade korraldamise pealt kirik teenib vähemalt 1.000.000 krooni. Teiste sõnadega, riik on kirikult võtnud üle perekonnaregistri pidamise õiguse ja annud selle omavalitsusile, kohustades rahvast maksma selle eest kirikule kogusummas 1.000.000 krooni.

Teatavasti endised kiriklikud perekonnakirjad (personaalraamatud) on tunnustatud riigi omanduseks. Perekonnaseisuseaduse maksamahakkamisega neil pole enam mingit ametlikku väärtust avalikus elus. Perekonnaseisutunnistisi võib anda nüüd ainult omavalitsuse perekonnaseisuseametnik. Endised kiriklikud perekonnakirjad on vaid teatud määral aluseks uutele perekonnakirjadele, mis peetakse omavalitsusis ja oleks loomulikum olnud, kui need raamatud oleks antud

kuni perekonnakirjade sisseseadmiseni omavalitsuse perekonnaseisuseametnike kasutamiseks. Praegu need on aga enamikus usaldatud vaimulikkude kätte ja perekonnakirjade korraldamiseks vajalikkude andmete saamine on pandud suure maksu alla, mille õiglust ei saa millegagi põhjendada. Meie praeguste niigi suurte maksukohuste juures see kodanikkude lisamaksustamine on täiesti ülekohtune.

Siinjuures, kus kirikule on antud suur võimalus teenida, valitsus on jätnud hoopis tähelepanemata omavalitsused, kelle osa registrite sisseseadmise ja pidamise alal on kaugelt suurem, kui kirikul. On raske mõista, miks maksvate määrustega loodud ebaõiglase olukord ja perekonnaregister ka pärast ülevõtmist kirikult on muudetud kiriku monopoliks? See on vastolus perekonnaseisuseadusega!

Perekonnaseisuseadusest ei saa kuidagi lugeda välja, et perekonnakirjade sisseseadmine sünniks kodaniku huves ja seetõttu tema kulul. Ka perekonnakirjade pidamise kord ei nõua kodaniku kaastööd, ei tegelikult ega aineliselt. See sünnib automaatselt perekonnaseisuseametniku otsuste ülesannetena.

Perekonnaseisuseaduse § 20. lausub — „perekonnaseisumuudet registreeritakse maksuta.“ See põhimõte maksab loomulikult ka perekonnakirjade sisseseadmisel, kui perekonnaseisumuudete üldise registreerimise kohta. Sama §-i III lõige lausub: „riigi- ja omavalitsusasutiste nõudel väljaantavate tunnististe pealt maksu ei võeta“. Ka selle normi kohaselt perekonnakirjade korraldamiseks vajalikud dokumendid peaksid olema maksuvabad. Sest perekonnakirjade korraldamine on valitsuse nõue ja dokumentide tellimist toimetatakse riigiasutise nõudel.

Kodanikkude perekonnakirjade pidamine (perekonnaseisuseaduse § 1) on seaduslik norm ja riiklik ülesanne. See oli nii ka enne perekonnaseisuseaduse maksamahakkamist. Sel ajal see oli usaldatud kiriku kätte. Kodanik ei kandnud selle pidamisega mingeid kohustusi. Perekonnaseisuseadusega on pandud maksma uus põhimõte — need ülesanded on pandud omavalitsuste peale. Kodaniku silmis seisab kogu asi ainult andmete ülekandmisest ühest riiklikust registrist teise ja seetõttu selle, kui riikliku iseloomuga toimingute maksustamine on täiesti arusaamatu.

Et dokumentide maksustamisega asi pole õige, vaid sellest peegeldub silmnähtavalt kirikuhuvide eelistamine, näitavad ka ebaõiglasel maksunormid. Teatavasti täielikumaks ja kõigerohkem andmeid sisaldavaks perekonnaseisu tõendavaks dokumendiks on perekonnaseisutunnistus — väljavõte perekonnaregistrist. See sisaldab andmeid tervelt perekonnaregistri erileheküljelt, millised tehtud sageli 3—4. kirikliku personaalraamatuväljavõtte alusel. Perekonnaseisutunnistus maksab 50 senti, kuna personaalraamatuväljavõtte, mis suuremalt osalt sisaldab ainult andmeid kolme isiku — asjaosalise, tema isa ja ema sünniaja ja -koha kohta, maksab 1 kroon. Andmed kiriku raamatuist on seega suhteliselt 4—6 korda kallimad omavalitsuse omist. Kas hinnavahe tingitud sellest, et ühele kirjutab alla „vaimulik“ ja teisele „ilmalik“ perekonnaseisuametnik? Sarnast vahetegemist ei näe ette perekonnaseisuseadus. On loomulik, et dokumendile ei või määrata maksu mitte selle järele, kes talle kirjutab alla, vaid tema sisaldavuse, tema väärtuse järele.

Tulemused perekonnaregistri korraldamise alal ka praegusegi süsteemi — osalise korraldamise — juures oleks olnud kaugelt suuremad, kui poleks esinenud nii teravalt see n. n. „maksude probleem“. Maks kirjalikkude dokumentide eest on peategur, mis loob raskusi ning takistab perekonnakirjade korraldamise edukat tööd. See ei ole raskuseks mitte ainult kodanikkudele vaid ka omavalitsuse perekonnaseisuametniku asetab see sagedasti väljapääsemata seisukorda. Viimane, kui seaduse käsitaja, seisab mitme ristsoovi ja -nõudmise all. Ühelt poolt kohtu- ja siseministeerium, kes nõuab äärmist täpsust ja täielikkust andmete kandmisel perekonnaregistrisse; kodanik nõuab vabastamist, vaimulik aga tunnistise pealt ikka 1 krooni. Omavalitsuse perekonnaseisuametnik peab lahendama olukorra igal juhtumil, saama vajalikud andmed, kas või makstes kulud omast taskust. Kogemused on näidanud, et kodaniku väljakutsumine tagant järele ei anna soovitud tulemusi. Inimesil on võimata raisata nii palju aega, ajada asju esiteks vaimliku juures, mis seotud registreerimisega ja pärast — minna veel omavalitsuse perekonnaseisumetisse täiendavate andmete esitamiseks. Kui ta viimati, hulga

aja pärast ilmub sinna, siis tõuseb sagedasti päevakorrale teine takistus — kodanikul ei leidu dokumendi tellimiseks raha. Ja kohtu- ja siseministeerium pole näidanud mingit lahendust sel puhul. On küll seletatud, et kodanik tuleb võtta vastutusele, kui ta ei esita dokumenti, kuid kui see on tingitud raha puudusest, kas on siis võimalik karistada isikut selle eest, et tal pole raha? Nii on olukord maksivate seaduste alusel: kui isikul pole raha, ei saa kirikust ka dokumenti ja kui ei saa dokumenti, ei saa teha kannet perekonnaregistrisse. Kuni pole tehtud kannet, ei saa teatada kandmisest, ega anda välja tunnistist. Ja kuna perekonnaseisuametnik näeb vaeva olukorra lahendamiseks, tuleb kohtu- ja siseministeerium, loeb poolelioleva asja ehk kui tehtud poolik kanne, s. o. sellast, kus puuduvad mõningad andmed — seadusevastaseks. Ja süü langeb omavalitsuse perekonnaseisuametnikule, olgugi, et asi seisab temast olenevata põhjusil. Kas see olukord on õiglane? Miks peab langema omavalitsuse perekonnaseisuametniku kaela kogu selle keerulise ja raske olukorra lahendamine ja vastutus?

Praegune maksusüsteem pole jaotatud õiglaselt ega erapooletult ka kodanikkude vahel, kes sellega puutuvad kokku, see on täiesti juhuslikku laadi. Näiteks — kõigerohkem peavad maksuma suurte perekondade isad. Seal tuleb perekonnaseisumetisse tööõivus mees, perekonnaseisuametniku kutse käes. Ta on hiljuti registreerinud kuskil kirikus oma seitsmenda lapse sünni. On registreerinud kirikus seetõttu, et õpetaja kõnetund on peale lõunat. Tal oli soodsam võimalus seda teha, sest päeval on raske jääda ära töölt, olgugi, et õpetajale selle eest on tulnud maksta kaunike summa kirikumaksude näol. Nüüd kurdab isik, et miks teda veel tülitatakse, õpetaja pidanud ju kõik korraldama ja oelnud, et tal pole enam mingit õiendamist. Tal on suurte raskustega õnnestunud vabaneda töölt, kaotades sealjuures veel tööpäeva. Perekonnaseisuametnik teatab et õpetaja saatnud tema perekonnakirjade korraldamiseks poolikud andmed, neid tuleb täiendada, muretsedes selleks kirikust vastavad dokumendid. Kuna isikul pole endal aega, ega ka oskust seda teha, ta palub perekonnaseisuametniku kaasabi. Selgub et andmeid tuleb tellida neljast kogudusest. Maksta

tuleb selle eest ühes saate- ja kantseleikuludega kokku 6 krooni ümber. Kuuldes seda, isik kohkub. „Mul suur pere, lapsed väikesed, tööolud kitsad, viimase sünnitamise puhul oli nii-kui-nii suuri väljaminekuid, parima tahtmise juures pole praegu võimalik tasuda seda summat.“ Ametlikus korras tellida ei saa, kuna isik ei kuulu hoolekande alla ja sel puhul pole vaesustunnistist. Ta palub ajapikendust. Perekonnaseisuametnik on sunnitud andma seda. Aja möödudes, kutsudes teda uuesti perekonnaseisumetisse, ta toob nõutava summa. Seletab, et on selle kuidagi suure vaevaga saanud kokku, olgugi, et lapsed seetõttu peavad kannatama tühja kõhtu. On aus kodanik, ei taha langeda karistuse alla. Pealegi see tooks uusi kulusid.

Ja nii — selle asemel, et see riiklikust seisukohast austust vääriv lapsevanem leiaks hindamist, selle asemel, et talle, kui rahvaarvu eest hoolitsejale antakse autasu, pigistatakse tal taskust kas või viimane sent. Ent see piinlik maksuvõtja ülesanne langeb omavalitsuse perekonnaseisuametnikule, kui ta kodanikule ulatab kviitungi ehk suusõnal konstateerib seda fakti, et kodaniku enda, ta naise ja laste tähendamisel perekonnaregistrisse vajalikkude teadete eest on kasseeritud kiriku kasuks nii ja nii mitu krooni. Ei saa mõista hukka seda isa, kui ta siis raskete tunnetega lahkub perekonnaseisuametist, südamepõhjas kirudes kõiki maksvaid määramisi ja töötades omale, et jäägu see viimseks lapseks. Eks ole see kaotus meie väikesele riigile? Kaotus on mitmekordselt suurem, kui need talt kasseeritud kroonid. Kahetsemisväärsesse olukorda langeb ka perekonnaseisuametnik, kui ta hiljem, kandes tähendatud perekonda registrisse, peab omaks hirmuks veel konstateerima, et loodetud täielikkude andmete asemel on saabunud siiski puudulikud, puuduvad andmed isiku vanemate sünniaja ja -koha kohta. Neid saab uskult teisest kohast, mis isikul oli teadmata. Ta ei söanda siiski seepärast tülitada isikut ja norida jällegi poolteist krooni. Ta loobub sellest, võttes sellega aga vastutuse järelvalveasutise ees endale.

Kas on see normaalne olukord? Muidu meil hädaldatakse, et oleme väljasurev rahvas. Avaldatakse teoseid ja kirjutatakse palju selle probleemi kohta. Seatakse üles suuri loosungeid, et virgutada

sündivuse tõusu. Rõhutatakse, et riik toetagu lasterikkaid perekondi, ja siis kui sellased tekkivad, valitsus oma määrustega paneb nad maksu alla. Siingi lasteta inimesed, kel nii-kui-nii äraelamiseks väikesemad kulud, võivad tunda rõõmu, et neil on seaduse täitmine seotud vähemate kuludega. Nad on asetatud eesõigustatud olukorda. Nagu saatuse kiuste, peab see kel rohkem lapsi, maksma siingi rohkem. Riik ei jaga talle vastutulekut, kust võib ta seda leida mujalt?

Teiseks, maksva korraga on seatud eesõigustatud olukorda teine osa kodanikke. Nimelt need, kel on elus olnud õnnikas saksa rahvuse või orientatsiooni tõttu kuuluda saksa kogudusisse. Saksa koguduste vaimulikud teatavasti ei hakanud perekonnaseisuametnikeks. Seetõttu nende koguduste endised arhiivid anti üle asutisele, kellele peaksid kuuluma kõik arhiivid, nimelt kohtu- ja siseministerrüümi perekonnaseisuaaktide arhiivisamud väljavõtteid, mille eest teised maksnud á 1 kroon, viimased said seni tasuta. Vabariigi valitsuse määrusega 3. septembrist 1930 ka need pandi maksu alla, kuid hinnaga 50 senti väljavõttelt. Seega saksa kogudusisse kuuluvad kodanikud, kes enamusest sakslased, on asetatud ikkagi 50% soodsamasse olukorda. Kas on nende koguduste liikmeil erilisi teeneid riigi ees ja selletõttu antud privileegium, või on siin muid põhjendusi — on teadmata.

Samade soodustuste osalised on ka mõned Eesti ev.-lut. usu kog. liikmed, nagu Harju-Jaani, Kuusalu, Pühalepa jne. Siis kõigil vene kogudustesse kuuluvail kodanikel seni ajani oli võimalus oma perekonnakirju korraldada tasuta. Vastavad meetrikad on hoiul perekonnaseisuaaktide arhiivis ja maksu neilt seni ei võetud. Veel praegugi ei kanna perekonnakirjade korraldamisel mingisuguseid kulusid Pärnu saksa, Iisaku ja Kärla ev.-lut. usu kogudustesse kuuluvad. Nende koguduste personaalraamatud on antud perekonnaseisuametnikule kasutada ja asjaosalistel ei pruugi sealjuures kanda mingisuguseid kulusid.

Nii see süsteemi ja järjekindluse puudus maksu määrustes seab eesõigustatud seisukorda esiteks vallalised ja lasteta perekonnad, siis meie vähemusrahvused ja -konfessioonid ja lõpuks osa mõnede üksikute linnade ja valdade kodanikke

ning kõik need, kes Eesti vabariigi riiklonduse hiljuti omandanud, või kes on kuulnud piiritagustesse kogudustesse ja kelle perekonnakirjade korraldamine sünnib perekonnaseisuseaduse § 6. alusel protokollis korras. Ühesõnaga, eelistatud olukorras on need, kes pole selleks rohkem õigustatud kui kõik teised kodanikud. Meie riigi põhiseaduse järgi kõik kodanikud on üheväärsed, mainitud olukord aga ignoreerib selle põhimõtte ja mis kummaline — enamuse kahjuks.

Mainitud nähted ning põhjendused aitavad ehk osaltki tõendada, et perekonnakirjade korraldamise maksustamine kiriku ja nüüdsest peale ka kohtu- ja siseministeeriumi heaks, olgugi kaudne, on vastolus seaduse mõttega. See pidurdab seaduse elluviimist ja pannes teatud osa kodanikke ettenägemata maksu alla, loob neis põhjendatud rahulolematust muidu nii vastuvõetava seaduse vastu.

Perekonnakirjade korraldamise kohustuse alla kuuluvad eranditult kõik E. V. kodanikud, nii rikkad kui ka vaesed, vanaid kui ka noored, töövõimelised ja töövõimetud, palgateenijad ja töötajad. Seaduse mõttekohaselt selle teostamine peab loomulikult olema võimaldatud kõigile. Seda ei võimalda aga maksivad määrused. Maksu määrajad pole siinjuures sugugi arvestanud meie rahva sotsiaalse olukorraga ega näidanud lahendust nende suhtes, kel pole võimalik või on väga raske kanda seda sundmaksu. Statistika näitab, et ainult 9,3% meie üldisest ehk 23,7% aktiivsest rahvaarvust on nii suure sissetulekuga, et võib maksta tulumaksu. Suurem osa on vabastatud sellest. Hoolealuseid, kes vajavad teiste toetust, on meil 58.600 isikut kuna aga kehvade kodanike arv, kelle maksustamine võimata, kuid kellel vaesuse tunnistise esitamine raske, — on mitu korda rohkem. Kuidas võib neilt nõuda maksu kiriku ja riigi heaks perekonnakirjade korraldamisel? Kuid, et perekonnaseisuametnikul on väga raske teha kindlaks üksikute maksuvõimet ja on võimatu hakata nõudma kodanikelt vaesustunnistisi, siis tuleks luua ühtlane kord ja tingimused kõigi kohta, see on — *perekonnakirjade korraldamiseks vajalikud dokumendid olgu maksuvabad.*

Kui kohtu- ja siseministeerium siiski asub seisukohal, et see on võimatu ja perekonnaseisuametnikkude-vaimulikkude

kaasabi andmete väljakirjutamisel nende käes hoiul olevaist arhiivist tuleb arvata sel puhul erakorralise tasu alla kiriku kasuks, siis kõigi asjaosaliste huves on otstarbekohane, teha seda riigi eelarve korras. Allikaks on nii ühel kui ka teisel juhtumil üks ja seesama — rahvas. Viimasel moodusel on see paremus, et maks jaotuks õiglasemalt kodanikkude vahel. Teiseks, ka kirik saaks hõlpsamalt kätte oma summa ja lõpuks, — perekonnakirjade korraldamine edeneks takistusteta, omavalitsuse perekonnaseisuametnik pääseb piinlikest kohtupristavi ülesandeist. Et takistada perekonnakirjade korraldamiseks antud dokumentide kasutamist muuks otstarbeks, nad võiksid sel juhtumil olla varustatud vastava pealkirjaga. Teisteks otstarbeiks antavate tunnististe maksu asjas pole kuulda mingit nurinat, nende normid on vastuvõetavad.

Maksvat olukorda perekonnakirjade maksustamise suhtes tuleb revideerida ja kiires korras muuta. See on tekitanud meie töösse raskusi, puudulikke ja poolikuid kandeid perekonnaregistrisse. Maksivate määruste alusel meie neid lahendada ega täiendada ei saa ja kui peame niimoodi edasi tegutsema veel 20 aastat, siis see on teadlik kaosi süvendamine, mille juures meie ei saa võtta vastutust endale.

Perekonnaseisuseaduse eesmärk, — tegeliku elu vajadus — nii riigi kui ka rahva seisukohalt nõuab ettetoodud olukorra lahendamist ja takistuste kõrvaldamist perekonnakirjade korraldamisel. Alles siis saavutame edu perekonnakirjade sisseseadmise töös.

Jättes kõrvale need raskused, mis on seotud perekonnakirjade korraldamiseks vajalikkude dokumentide saamisega, võime siiski konstateerida, et perekonnaseisuseadus on lõõnud läbi. Tema on võitnud rahva lugupidamise. Seda ei tohi hävitada tema elluviimiseks antud juhtnöörid ja määrused. Senise töö tulemused on küllalt positiivsed ja kinnitavad seaduse otstarvet. Möödunud lühike aeg ei ole suutnud küll veel kõrvaldada kõiki konarlusi ega luua eeskujulikke seaduse käsitust. Perekonnaregister ei ole saanud veel selleks keskpunktiks, kuhu tulevad kokku kõik vastavad teated. Üheks seni kõrvaldamata puuduseks on, et kõik kohtuasutised ei saada otsuste ärakirju, nagu lahutuse, adopteerimise jne. kohta. Mõned vaimulikud, kes ei ole hakanud perekon-

naseisuametnikeks ehk ka täidavad neid kohuseid, praktiseerivad perekonnaseisutunnististe andmist. See on praeguse seaduse maksmahakkamisega lubamata. On olnud juhtumeid, kus ametiasutised ja isegi kohtud on neid aktsepteerinud, mille tagajärjel on tekkinud ebasoovilikke nähteid. Siin tuleb luua korda. Omavalitsused peaksid rohkem huvi ja tähelepanu pühendama perekonnaseisuametite kujundamisele ja ka välisele korraldusele, nagu ruumidele ja sisseseadele. Need on tegurid, mis teatud määral aitavad kaasa seaduse täielikuks läbilöömiseks. On ju perekonnaseisuametite kohta üheks nõudeks (perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnööride § 5) et „perekonnaseisuametnikul peab olema eraldi korralik ametruum.“ Meie olud, eriti maal, on ses asjas veel kaugel täiuslikkusest. Mõjub ka riietus milles esineb perekonnaseisuametnik. Kuna palgaolud ei võimalda perekonnaseisuametnikule piduliku riietuse soetamist ametlalisiks, siis tuleb püüda sinnapoole, et perekonnaseisuametnikel oleks võimalik omavalitsuste kulul esineda ametlalistel ühtlases soliidses riietuses. Samuti tuleks panna erilist rõhku abielusõlmimisele, nii et see tõuseks kõrgemale kantseleilikkuse tasapinnast. Endastmõistetavalt nõuab see ka perekonnaseisuametniku algatusvõimet, hoolt ja huvi asja vastu. Suuremat kontakti tuleks luua järeelvalveasutise ja perekonnaseisuametnikkude

vahel: esimene peaks arvestama tegeliku elu kogemustega ja andma tegelikule elule lähemalseisvaid juhtnööre seaduse käsitamiseks. Formaalsustega ei peaks tehtama seaduse käsitamist raskeks.

Kokkuvõttes võime konstateerida, et perekonnaseisuseaduse maksmapanemisega teostatud reform on õnnestunud. Maksivad põhimõtted sellel alal on leidnud elus heakskiitmist. Tegelikud tulemused ning nende aastate kogemused, mil oleme käsitanud seadust, tõendavad seaduse eluõigust.

Meie lähimaks ning elulisemaks eesmärgiks on — viia lõpule kodanikkude perekonnakirjade korraldamine. Seda kohustavad need tulemused, millised oleme juba saavutanud sel alal. Tehtud töö osa nõuab selle lõpetamist. Seni on see kasutamata laiemas ulatuses. Selle töö juures olnud raskused, mis seisavad peamiselt perekonnakirjade korraldamise kaudses maksustamises, on ebaõiglased ja seadusvastased ega või püsida. Seaduse elluvii-misel see on kunstlikult tekitatud piduriks. Perekonnakirjade korraldamine ei pea olenema kodaniku majanduslikust jõukusest, ega tema kuuluvusest usutühingusse või rahvusse. Mida kiiremini kõrvaldatakse raskused, seda lähemal seisame meie hetkele, mil pole vaja esitada enam küsimust — „kas perekonnaseisuseadus on taotlenud oma eesmärgi või mitte?“

Millest kõneldi perekonnaseisuametnikkudepäeval.

On kujunenud traditsiooniks pidada aastakoosolekuid erilinnades, ja seda ka kõigiti põhjendatult, sest sel teel õpitakse tundma mitte ainult kodumaad vaid ka kaasametnikkude töömeetode ja organiseerimisoskust. Eks ühes kui teises kohas leidu mõndagi mis on väärtuslik ja järeleaimamisväärne ja viib meid lähemale tööülesande täiuslikumale tundmisele. Seejärel tuleb kahetseda kaasametnikke, keda vastavad omavalitsused ei komandeerinud koosolekule, kuigi seda tehti kokkuhoiu tagamõttega, sest on enam kui kindel, et sellaseil koosolekuil ammutatud teadmised rakendatult oma-

valitsuse tööle, tasuvad ausasti väikesed komandeerimiskulud. Üldiselt peab aga tunnustama, et suuremaks nurisemiseks pole põhjust, kuna viimane koosolek Narvas oli osavõtjasrikas: — kohal oli isegi rohkem inimesi kui eelmisel koosolekuil.

Koosolek algas Tallinna linna perekonnaseisuametniku E. Rosenstrauch'i referaadiga — „Tulemusi perekonnaseisuseaduse eesmärgi taotlemisel“. Kuna see on toodud ära samas ajakirjas teisel siis pikemalt selle juures peatuda pole põhjust.

Perekonnaseisuametniku E. Rosenstrauch'i analüüserivale, kritiseerivale ja põhimõtteid käsitavale referaadile järg-

nes perekonnaseisuametniku E. Metsik'u referaat — „Perekonnaseisuametniku tegelikust tööst“. Humooriküllane, kuid sealjuures kõigiti asjalik ettekanne jättis laitmatu mulje. Ainult kohati tundus nagu väikest peruksmineist, kuid hiljem vastuvõetud resolutsioonidega siluti väikesi konarlusi. Ülevaatlikuma pildi saamiseks referendi ettekandest olgu siin märgitud mõned väljavõtted perekonnaseisuametnikkude nõupidamispäeva protokollist. Esmalt referent peatus sünniregistreerimisel. Ta mainis esmajoones neid takistavaid asjaolusid, mis raskendavad sünniakti koostamist vastusündinule õigel ajal.

Seaduse järgi lapsevanemad on kohustatud teatama lapse sünnist perekonnaseisuametnikule ühe kuu jooksul, arvates lapse sünnist. Kui puuduvad aga dokumendid, mis tarvilikud lapse vanemaile omavalitsuse perekonnaregistris erilehelgele avamiseks, sünnist teatamise korral ei saa koostada sünniakti. Perekonnaseisuametnik annab sünnijuhtumist teatajale tähtaja dokumentide muretsemiseks. Et seejuures hoiduda arusaamatust, mis võivad tuua kaasa lapsevanemate vastutuselevõtmist Rahuk. N. S. § 29. korras, referendi ütluse järgi Tartus peetakse erilist raamatut kuhu märgitakse, et sünnist on teatatud õigel ajal. Samasse raamatusse märgitakse ka pikendused, millised juhtumid pole harvad.

Õige kärevalt referent arvustas isikunimede, eriti aga võõrapäraste isikunimede kirjutamist. Et luua nimede kirjutamises ühtlust, referent soovitas Tartu eeskujul muretseda kõigile perekonnaseisuametnikele Akadeemilise Emakeelseltsi toimetusel ilmunud nimederaamatu „Eestipäraseid isikunimesid“, kusjuures nimede kirjutamisel tuleks pidada kinni selles raamatus antud kirjaviisist. Samuti võõrapäraseid isikunimesid referendi arvates tuleks kirjutada eestikeelepärastelt, näit. Agaate, Heleene, Nataalie, Ruudolf, Huugo, Eeduard jne. Kahtlematult referendi soovitus tuleb pidada lugupeetavaks, kuid ka lapsevanemate soovi ei saa jätta arvestamata, sest vastasel juhtumil on võimalikud sagedased arusaamatused ja nurinad.

Töö lihtsustamise suhtes abieluregistrisse tunnistuste märkimiste kohta referent väitis, et tuleks märkida ainult need dokumendid, mis tõendavad et abiellumi-

seks pole takistavaid põhjusi ja mis on üles loetud perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnööride § 41. all. Kuna isikute sünnimeetrikatest see paragraf ei maini, referendi arvamise järgi pole soovitav märkida neid abieluakti. Ja isegi ruumi ulatus ei lubaks märkida sinna kõiki dokumente. Kuna abieluakti juure kuuluvad dokumendid hoitakse alal vastavas lisatoimetuses siis üldse pole otstarvet tunnistuste märkimiseks abieluregistrisse, arvas referent ja selles näib tal olevat ka õigus.

Edasi referent leidis, et perekonnaseisuseaduse täitmise alal seni ilmunud määrused, juhtnöörid, ringkirjalised ettekirjutused ja kõik muud selle ala kohta puutuvad seletused ja otsused on praegusel korral pillutud niivõrd laiali, et nende käsitlemine ja leidmine ühele kui teisele perekonnaseisuametnikule sünnitab raskusi.

Et ühtlustada ja kergendada perekonnaseisumuudatuste registreerimist, referent soovitas kohtu ja siseministeeriumile anda välja perekonnaseisuametniku käsiraamatu, millesse oleks koondatud kõik seni sel alal ilmunud seadused, juhtnöörid, ringkirjad jne. Pole kahtlust et sellane raamat on ülitähtis ja eriti veel valla perekonnaseisuametnikele, sest seni ilmunud materjali on tõesti raske korraldada nii, et seda oleks kerge käsitada. Ka igasuguste vormulaaridega ja kavanditega aitaks see tööd tunduvalt ühtlustada.

Juba eelmisel nõupidamispäeval on kõneldud sellest, et kodanikele isikutunnistuste andmist tuleks teostada ainult perekonnaseisutunnistise alusel, sest ühelt poolt see kiirendaks perekonnakirjade üldist korraldamist ja teiselt poolt isikutunnistised muutuksid usaldatavaks dokumentideks, kui neil seisab märkus et need antud välja perekonnaseisutunnistise alusel. Ja seda mainis referent ka seekord omas ettekandes; tuleb loota, et sellele sooviavaldusele reageeritakse lõpuks.

Ebaloomulikuks olukorraks tuleb pidada ka seda, et riigi ja kohtuasutised aktsepteerivad vaimulikkude poolt antud „perekonnatunnistisi“ olgugi, et ajast mil algas perekonnakirjade korraldamine omavalitsustes, tuleks lugeda õigeks ainult viimaste perekonnaseisuametnikkude poolt väljaantud perekonnaseisutunnistisi — nii arvas referent. Ja vastuvaidlematult tal on ka õigus, sest aja

jooksul koguduste personaalraamatud, millede alusel antakse perekonnaseisutunnistisi, on muutunud ebausutavaiks, eriti perekonnaseisu-tõendavas osas.

Kõneledes perekonnaregistrite korrashoiust, referent juhtis tähelepanu sellele, et abielulahutuste kohta kohtuasutised ei saada otsuste ärakirju omavalitsuse perekonnaseisuametile, kus peetakse isiku perekonnakirju. Ka vaimulikud samuti jätavad neid teateid omavalitsusele saatmata ja tagajärg on see, et hoolimata abielulahutusest, isik jääb perekonnaregistris abielusolijaks.

Arvestades seega, referent peab soovitavaks, et kohtuasutised nõuaksid ainult omavalitsuse perekonnaseisuametniku poolt väljaantavaid perekonnaseisutunnistisi ja abielulahutuse puhul saadaksid kohtuotsuse ärakirja sellele omavalitsusele, kus peetakse isiku kohta perekonnakirja. Sellase korra maksmapanek on hädatarvilik, kuna vastasel juhtumil perekonnaasjad kaotavad igasuguse usaldavuse ja seni tehtud töö osutub asjatuks.

Asudes perekonnaseisuametnikkude vaimulikkude ja omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude koostöö vaatlemisele, referent tähendas, et kuigi see üldiselt näib olevat korras, ta siiski jätab soovida mõndagi. Üheks suureks puuduseks olevat see, et vaimulikud perekonnaseisuametnikud ei saada 7-me päeva jooksul akti ärakirja omavalitsuse perekonnaseisuaametisse asjaosalistele perekonnakirjade avamiseks. Näitena referent mainis juhtumit, kus ta alles 1½ aastat hiljem saanud akti ärakirja ja siiski ilma igasuguste lisaandmeteta. Selle aja jooksul mujale ja omavalitsuse perekonnaseisuametnikul puudub võimalus kutsuda teda võib aga isik olla kolinud juba kusagile välja. Aga et järelvalveasutis nõuab perekonnaregistris kõigi andmete leidmist, siis perekonnaseisuametnik alaku kodaniku otsimist. See toiming nõuab aga kirjavahetuse näol tihti palju asjata kulutatud aega ja lisatööd kuna otsimine sagedasti ei anna soovitud tulemusi.

Ka ei suutvat mõned perekonnaseisuametnikud-vaimulikud saada aru sünni- ja abieluregistrites küsimusest „vanemad on kantud...“, „perekonna-kirja peetakse“ ja vastuseks nendele küsimustele märgivad koguduse nimetuse. Referent nimetas isegi mitut vaimulikku, kes sellaselt märgivad.

Edasi mainis referent, et mitmed perekonnaseisuametnikud-vaimulikud registreerivad tihti sünni- ja abielujuhtumeid ainult isikutunnistuse järgi ja saadavad siis seesugusel viisil koostatud aktist ärakirja omavalitsuse perekonnaseisuametnikule. Kui hiljem omavalitsuse perekonnaseisuametnik nõutab kodanikult puuduvaid lisaandmeid, siis selgub et nii olulised teated kui seda on isiku nimi, perekonnanimi ja sünniaeg — osutuvad valeks.

Eeltoodud puudus on vastuvaidlematult olulisemaid puudusi perekonnaseisumuudatuste registreerimise alal. On näiteks teada palju juhtumeid, mil perekonnaseisuametnik-vaimulikult saadud akti ärakirjas on 10—20 viga. Ja mõistagi, et sellane vigade arv on võimalik ainult seetõttu, et akt seatakse kokku ilma tarvilike dokumentideta. Kuid ka koguduse personaalraamatuid ei saa pidada kuigi usutavaiks nagu seda on tõendanud tegelik elu. Seletatav see on vist seega, et kanded personaalraamatusse tihti on tehtud kas suusõnalisil andmeil või isikutunnistuse alusel. Seda on perekonnaseisuametnikud-vaimulikud isegi tõendanud mitmel puhul.

Eelnimetatud pahe kõrvaldamiseks tuleks panna maksuma olukord, et perekonnaseisuametnikud-vaimulikud võivad registreerida perekonnaseisumuudatusi ainult siis, kui asjaosalisile perekonnakirjad juba korraldatud Arusaamatusi ja erilisi raskusi sellane uus kord ei peaks tekitama.

Ka juhtis referent tähelepanu sellele, et perekonnaseisuametnikud-vaimulikud registreerides sünni- ja abielujuhtumeid, peaks seletama kodanikele perekonnakirjade sisseseadmist omavalitsuses. Ta ütles, et vaimulikud ei tee seda. (Ja nad ei tee seda tõesti!) Sellega jäetakse see teatamata kodanikule, kes hiljem selle asemel, et saada nüüd üht või teist tunnistust oma perekonnaseisu kohta mõõduka hinna eest omavalitsusest, — teadmatuse tõttu läheb vaimuliku juure ning maksab viimasele, tihtigi väga puuduliku tunnistuse eest palju enam.

Lõpuks toonitas referent, et kohtu- ja siseministerium peaks tarvitama ühtlast kätt nii vaimulikkude kui ka omavalitsuse perekonnaseisuametnikkude suhtes.

Järelvalveasutisel tuleks võtta perekonnaseisuametnikkude-vaimulikkude tegevus revideerimisele samas korras, nagu teostub omavalitsuse perekonnaseisuamet-

nikkude asjaajamise revideerimine koh-tadel.

Referaadile järgnenud läbirääkimisel ettekanne üldiselt kiideti koosolijate poolt heaks. Ainult selgitavalt paari asja kohta võttis sõna kohtu- ja siseministeeriumi esindaja T. Teder. Eriti puudutas ta dokumentide maksustamise probleemi. Väit-is, et maksustamine olevat kõigiti õigus-tatud. Kuid ei suutnud selgitada koosoli-jaile miks dokumentide maksustamise probleem on tehtud meil nii keeruliseks ja ebahütlaseks. Kahtlemata jääb see veel kauaks valusamaks küsimuseks perekon-naseisuseaduse teostamisel.

E. Metsiku referaadi ettekandmise järele referent esitas ka rea resolutsioone, milledest muist võeti protokollki kui soovi-avaldused, kuna kolm tähtsamat võeti vastu resolutsioonidena. Need on:

1) „Et arendada rahvuslikku omapära, linnade ja alevite perekonnaseisuametnik-ku nõupidamine tunnistab tarvilikuks muretseda igale perekonnaseisuametnikule Akadeemilise Emakeele-Seltsi toimetusel ilmunud nimederaamatu „Eestipäraseid isikunimesid“ ja soovitada igale lapseva-nemale registreerimise juures valida oma lapsele eestipärane eesnimi, ja nimekirju-tamisel võimalust mööda kinnipidada ni-metatud raamatus antud kirjaviisist“.

2) „Et ühtlustada, kergendada ja kor-rapärastada perekonnaseisumuudatuste registreerimist ja sellel alal antud sea-duste ja juhtnööride käsitamist, linnade ja alevite perekonnaseisuametnikkude nõupidamine tunnistab tarvilikuks, et kohtu- ja siseministeerium annaks välja perekonnaseisuametniku käsiraamatu, mil-lesse oleks koondatud kõik seni sellel alal ilmunud seadused, juhtnöörid ja ringkir-jalised ettekirjutused. Selle käsiraamatu omandamine tuleks *teha sunduslikuks* kõi-gile perekonnaseisuametnikkudele“.

3) „Et kergendada ja teha korrapära-semaks perekonnaseisumuudatuste regist-reerimist, linnade ja alevite perekonnasei-suametnikkude nõupidamine tunnistab tarvilikuks et kohtu- ja siseminister teeks korralduse, et kodanikkudele linnades hakatakse isikutunnistusi välja andma linnavalitsusest, kus kodanikkudel pere-konnakirju peetakse; kellele perekonna-kirju ei ole veel avatud, sellel tuleb enne isikutunnistuse väljaandmist perekonna-kiri koostamisele“.

Huvitavamaks ja väga oluliseks reso-lutsiooniks osutub perekonnaseisuamet-niku R. Valter'i poolt esitatud resolutsioon mis ühelhäälel kiideti heaks ja kõlab järgmiselt:

„Perekonnaseisuametnikkude-päev kon-stateerib, et abieluregistrisse leskede ja lahutatute kohta märgitav surnud või la-hutatud abikaasa perekonna ja eesnime ülestähendamine mõjub soovimatult koda-nikele, ning et selle ärajätmine ei tekita mingeid eksitusi, ega arusaamatusi pere-konnaseisumuudete registreerimises ja palub kohtu- ja siseministeeriumit pidada võimalikuks muuta perekonnaseisuseaduse juhtnööride § 41. nõuet, millega jäetakse ära ülalmainitud ülestähendus“.

Esitise põhjenduseks tähendas pere-konnaseisuametnik Valter, et tugeses perekonnaseisuametniku praktikale on sel-gunud et sarnane ülestähenduseviisi kut-sub esile pahameele avaldusi kodanikkude poolt. Isegi traagiliselt mõjuvat see abi-ellujaile kes uue elu moodustamisega *ei soovi ega taha* olla teadlikud endisest abi-elust mida neile aga korduvalt toob ette ülalmainitud ülestähendus. Abielutunnis-tus peaks osutama loomulikult uuele abi-elupaarile rõõmteatiseks, mitte aga en-dise kurva või traagilise elu meeletuleta-jaks. Tingituna sellest, paljud abiellujad on pöördunud perekonnaseisuametnikkude poole palvega jätta tähendamata abielu-tunnistisel endise abikaasa perekonna- ja eesnimi. Eriti tuleb kriipsutada alla, et nimetatud märkuse mainimine avalikult pidulikul abielusõlmimisel jätab tihtigi soovimata mulje nii abiellujaile, kui ka tunnistajaile. Mulle tundub, ütles pere-konnaseisuametnik Valter, et seadus-andja, fikseerides perekonnaseisuseaduse § 44-dat, loobus sihilikult ülalmainitud nõudest, ning seetõttu ei maini § 44 sur-nud või lahutatud abikaasa perekonna-või eesnime ülestähendamist abielure-gistrisse.

Ja tõesti, kui süveneda ettepanekusse lähemalt, peab möönma, et esitatud motii-vid ja resolutsioon on kõigiti lugupida-misväärased. On ju ilmselt selge, et abi-elulahutus järgneb ainult abielus olnud arusaamatusile — abielutülidele ja kes küll sooviks, et vanad arusaamatused soo-jendatakse üles uue abiellumisega? Kas tõesti uus abiellumine, millega tahetakse parandada purustatud elu, peab tuletama meelde vanu ebaõnnestumisi ja kibedusi?

Usutavasti kõige kindlamini kõneleb sellele vastu tegelik elu.

Pole ka karta, et perekonnaseisuseaduse juure antud juhtnõuude § 41. nõude ärajätmine tekitaks üldse mingisuguseid eksitusi ja arusaamatusi, sest perekonnaregistri erilehekülje avamiseks nõuetavaid tunnistusi sisaldab lisatoimetis ja vastavaid andmeid perekonnaregistri erileheküljel.

Toetudes kõigile eelöeldule, tuleb loota, et kõnesolev küsimus leiab lahendust vastavalt vastuvõetud resolutsioonidele.

Ka perekonnaseisuametnik R. Valteri teine resolutsioon: „V perekonnaseisuametnikkude-päev tunnistab tarvilikuks panna rutuliselt maksma surmaregistree- rimisaktide ära kirjade saatmise üldist korda perekonnaseisuseaduse § 58. kohaselt, mis hoiaks ära tühikute tekkimise perekonnaregistreis, ning annaks neile täieliku usalduse ja tähenduse“ — on põhjaneva tähtsusega ja võeti vastu.

Esitatud resolutsiooni juures olevaist motiivist selgub, et manitud küsimus on tingitud perekonnakirjade korraldamise ja *korrashoidmise* hädavajalikkusest, mil- line peab lihtsustama perekonnaseisumuude registreerimist, kaotama liigse kantsleitöö, ning võimaldama kodanikele saada neile vajalikke tunnistusi teatavast keskkohast. Otsuses tähendatud surmaregistree- rimisaktide ära kirjade saatmine perekonnakirju pidavale asutisele nii vaimulikkude kui ka omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude poolt osutub otse möödapääsematuks nõudeks perekonnaregistreis erilehekülgede avamises, ilma milleta esinesid ja esinevad juhtumid, kus omavalitsuses peetava perekonnaregistri järele vastav kodanik elab, kuna tõelikult aga teise omavalitsuse ehk teatava koguduse vaimulik-perekonnaseisuametnik juba ammu registreerinud tema surmajuhtumi. Peab konstateerima, et 1928. a. hädatarvilikuks tunnustatud seisukohta pole seni kohtu- ja siseminis-

teeriumi poolt aktsepteeritud, ning ebanormaalne olukord kestab; see riisub nii hädatarvilikuks ja tähtsaks tunnustatud perekonnaregistri usalduse ja tähenduse. Perekonnaseisuseaduse § 58 nõude mitte- täitmine mõjub eriti paraliseerivalt sarnaseile tervitatavaile korraldusile, nagu näit. Tallinna linnavalitsuse korraldusele erilehekülgede avamise kohta kõigile linna- nateenijaile. Saades aru Tallinna linna- valitsuse järeleaimamisväärsest korraldu- sest, võib loota, et ka teised omavalitsuse Tallinna eeskujul panevad käed külge perekonnakirjade üldisele korraldamisele. Ja lõpuks võiksid ka riigiasutised asuda korraldama oma teenijaskonna perekon- nakirju, mida olevat isegi kaalutud. Kuid enne kõike on tarvis panna maksma perekonnasead. § 58 nõude täitmine, et tehtud töö lõpuks ei muutuks ebausuta- vaks ja poolikuks.

Pikemaid vaielusi koosolekul tekitas perekonnaseisuseaduse § 6. Nimetatud paragraf näeb nimelt ette, et juhtumil, kui kodanikul pole võimalik esitada nõue- tavaid dokumente kas põhjusel et vastav arhiiv hävinud või asub välismaal, siis tuleb seada kokku protokoll, kus fikseeri- takse *andmed, mis isik suusõnaliselt ütleb*. Samu andmeid peavad tõendama ka kaks usaldusväärset tunnistajat.

Kohtu- ja siseministeeriumi esindaja arvates tuleb protokoll koostada isegi siis, kui isik mitte midagi ei tea, s. o. ei tea anda mingisuguseid andmeid. Ja tunnis- tajad peavad tõendama, et see tõesti õige on et isik midagi ei tea! Eks ole imelik olukord? Sellase seisukorra kestmine on rohkem kui ebaloomulik, mispärast tuleb loota, et seda peagi muudetakse.

Lõpuks olgu veel tähendatud, et möö- dunud koosolek oli asjalik ja õpetlik ning arutust ja sõelumist leidsid veel mitmed tähtsad küsimused.

Olgu siinkohal öeldud ka palju tänu Narva linnavalitsusele korralduste ja üli- lahke vastuvõtu eest.

—on.

KAUBANDUS-TÖÖSTUSE AKTSIASELTS

„KREENBALT“

S. Karja 13

T A L L I N N

Telefon 425-14

Telegr. aadr.: „KREENBALT TALLINN“. Postkast 346.

JÄRGMISTE KODUMAA TEKSTIILVABRIKUTE
MÜÜGIKESKKOHT JA PEALADU:

BALTI PUUVILLA KETRAMISE JA KUDUMISE VAB-
RIKU A-S.

KREENHOLMI PUUVILLASAADUSTE MANUFAR-
TUURI O-Ü.

SINDI KALEVIVABRIKU ÜHISUS, END. VÖHRMANN
JA POEG.

EESTI NIIDIVABRIKU ÜHISUS.

KÕIGI NIMETATUD VABRIKKTE
SAADUSTE EN-GROS-MÜÜK.

NÕUDKE KODUMAA KAUPA!

NÕUDKE KODUMAA KAUPA!

J. ZIMMERMANNI**TRÜKIKODA**

TALLINNAS, LÜHIKEJALG 4,
OMAS MAJAS. TEL. 429-44

Sellega juhime linnade, alevite ja vallavalitsuste tähelepauu sellele, et trükikojas on valmis omavalitsuste asutisil, tarvisminevaid planke ja raamatuid uute, asjutundjate ja maakondade-liidu juhatuse poolt koostatud parandatud vormide järgi.

Samuti on ladus saadaval igasuguselt, eriti perekonnaseisumuudete registreerimise töös vajalikke planke.

Trükikoda on varustatud uusimate kirjadega ja masinatega, mistõttu igasugused trükitööd valmistatakse korralikult ja ruttu.

Trükikojal on laos õppe- ja õigusteaduselisi raamatuid.

Tellimisi võetakse ka telefoniteel ja igasugused eelarved ning muud nõuanded antakse tasuta. Hinnad soodsad.

Austusega

J. Zimmermanni trükikoda.

LIHTSUSTAGE OMA RAAMATUPIDAMIST!

Järjest arenev elu nõuab uusi vorme mis kindlustavad KIIRE ja ÜLEVAATLIKU pildi saamist asutuse või ettevõtte tegevusest ning tööst.

On võimata õieti juhtida asutuse tegevust, kui ei ole juhataval isikul täielikku ülevaadet tegevusest.

ACME

AMEERIKA KAARDISÜSTEEM

on maailmas praegusel ajal AINSAM, milline võimaldab kõige kiirema, täpseima ning ülevaatliku pildi igast asutuse tegevusest — ettevõttest — tööst.

Äärmiselt lihtne käsitlemine, hõlpus sissekannete tegemine ning hiigla KOKKUHOID raha ja ajakuludes on põhjustanud ACME määratud levimist

üle maailma, samuti ka meil Eestis on kõik suuremad pangad, tähtsamad asutused ning ühingud endile sisseseadnud ACME KAARDISÜSTEEMI.

Tutvuge ACME'ga lähemalt nõudes eribrošüüri ehk ostusunduseta demonstreerimist.

Laos alaliselt igasugused **büroomasinad, kirjutusmasinad, arvutusmasinad, tarbed.**
Nõudke erihinnakirju.

LIER & ROSSBAUM

VIRU TÄNAV 7. TALLINN. TELEFON 433-34.

JAAN VEISMAN'i

VALMISRIIETE- ja RIIDEÄRI
TALLINN — V. KARJA 8

Soovitab daamidele mantleid rikkalikus valikus, härradele ülikondi palituid, jopesid!

Omaavalitsus-
ametnikele
järelmaks
orderitega

ETTEVÕTJAILE JA OMAAVALITSUSTELE

KAPSI & Ko

LÕHKEAINETE OSAKOND

„LÕHKEVÕIME“

Tallinnas, Rütli 15, tel. (2)10-15

Soovitab oma rikkalikust tagavarast kõiksugu lõhkeaineid, lõhkekapsleid, elektrisütikuid, süütenööri, kivipuuterast jne.

SUURIM VALIK kodu- ja välismaa jalanõudest

Oma mehaaniline töötuba.

Pudu- ja pesukaubad.

R/M. **K. G. MOLODZOV**

TALLINN, VIRU 6, OMAS MAJAS
TEL. (2)34-15.

Suures valikus

igasugu Inglise kalevikaupu naiste- ja meesterahvastele.

Alati saadaval:

Naisterahvastele plüüsi, mantli-, kleidi- ja pesuriideid. Kõiksugu siid-, poolsiid- ja puuvillaseid voodririideid. Crêpe de chine'i ja crêpe georgette'i.

Meesterahvastele igaks hooajaks ülikonna-, palitu-, püksi-, pesu- ja iga-sugu voodririideid.

Müük suurel ja väiksel arvul.

Soovitab suures valikus

Inglise magasin

H. GUTKIN

Tallinn, Viru t. 4 Kõnetr. (20)946.

PLEKITÖÖSTUS

G. LINHOLM

TALLINN

V. KALAMAJA 32

KÕNETR. 26-83

VALMISTAB

trükitud värvilisest või valgest plekist

KARPE ja **NÕUSID** kalakonservitööstustele, kompveki- ja biskviiditehastele, laki-, värvi- ja saapakreemi vabrikutele, laboratooriumidele ja apteekidele.

SILTE reklaamiks ja kinnitusseltsidele.

Saadaval Riigi proovikoja poolt eriliselt täpseks tunnustatud liitrimõõdud.

Töö headuse eest täielik vastutus.

Hinnad väljaspool võistlust.

HARJATÖÖSTUS

Asutatud 1870.

**HARJAD
PINTSLID
PATENT-JALAMATID**

VILDIVABRIK

Asutatud 1921.

**VILTSAAPAD
EHITUS-
RÄNGI-
SADULA- j. n. e.
VILT.**

ED. TÕNISSON

TALLINN, KUNINGA 9. TELEF. 3-66.

EN-GROS ja EN-DETAIL